

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף טו

ר"א מתרץ: בכל מקרה אסור לייחד אותם עם בהמה, שמא ירבעו אותה, ואין הדבר תלוי במנהג. אבל במכירה אין חשש רביעה, לפי שעובד כוכבים לא רובע את בהמתו (השייכת לו או בהמה שהוא קנה מישראל) כי היא נעשית עקרה מחמת הרביעה, ולכן מכירה תלויה במנהג, שבמקום שהחמירו לא למכור להם אסור ובמקום שלא החמירו מותר. אמנם אסור לישראל להעמיד את בהמתו בפונדקאות של עכו"ם, לפי שלא אכפת לעכו"ם שהיא תיעקר כיון שהיא לא שלו ולכן הוא רובע אותה, והישראל עובר על איסור "וְלִפְנֵי עֵינֶיךָ לֹא תִתֵּן מְכֻשָּׁל".

ואף רב הדר ביה: וגם רב (שתירץ לעיל באופן אחר) חזר בו וסובר כר"א, וכפי שאמר רב תחליפא א"ר שילא בר אבימי משמו של רב - עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר.

*

למדנו במשנה - ובכל מקום אין מוכרין בהמה גסה כו':

שאלה: מ"ט (מאי טעמא)? מדוע אסרו זאת?

תשובה: נהי דלרביעה לא חיישינן, מעביד ביה מלאכה חיישינן: אמנם אנו לא חוששים שהוא ירבע אותה, כי עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר, אבל אנו חוששים שהוא יעשה בה מלאכה בשבת.

קושיא: וניעביד, כיון דזבנה קנייה: שיעשה בה מלאכה! שהרי כיון שהוא קנה אותה היא שייכת לו, ואין לעכו"ם שום איסור לעבוד בבהמתו בשבת.

תירוץ: משום שאלה ומשום שכירות: אם נתיר למכור לו בהמה גסה, יש לחשוש שמא הישראל ישאל או ישכיר לעכו"ם את בהמתו והוא יעבוד בה בשבת, והישראל יעבור בכך על לאו של "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנָּהּ וּבְתֹרָהּ עִבְדָּהּ וְאַמְתָּהּ וּבְהִמָּתָהּ", כיון שהיא בהמת ישראל והוא מצווה על שביתתה בשבת.

קושיא: שאלה קנייה ואגרא קנייה: גם אם הוא ישאיל או ישכיר אותה לעכו"ם אין בזה שום חשש, מפני שהעכו"ם 'קונה' את הבהמה לימי השאלה או השכירות, שכיין שהוא חייב באונסין הרי היא שייכת לו באותם הימים, ואין הישראל מצווה על שביתתה בשבת.

תירוץ: אלא אמר רמי בריה דר' ייבא: אלא טעם האיסור הוא גזירת חכמים משום 'נסיוני' (= נסיון, שהעכו"ם ינסה את הבהמה), שלפעמים הישראל מוכר את בהמתו לעכו"ם בערב שבת סמוך לשקיעת החמה, ואומר לו העכו"ם 'בוא ננסה לבדוק האם היא הולכת היטב כשהיא טעונה במשא', והיא תלך מחמת שהיא מכירה את קולו של הישראל, ונוח לישראל שהיא תלך שבכך העכו"ם יראה שהיא הולכת היטב, והוא עובר בזה על איסור 'מחמר' בשבת (= מנהיג בהמה טעונה במשא), ויש סוברים (במס' שבת) שהוא חייב על כך חטאת, ולכן גזרו חכמים שלא למכור בהמה גסה לעכו"ם.

כעת הגמ' מקשה על התירוץ הקודם שהעכו"ם 'קונה' את הבהמה לימי השכירות:

קושיא: מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי: וכי השוכר 'קונה' את הדבר ששכר? **והתנן:** והרי למדנו במשנה לקמן (כא.) - אין משכירים לעכו"ם בתים בארץ ישראל, אבל כחול"ל משכירים, ואף במקום שאמרו שמותר להשכיר, ההיתר הוא רק לבית עצים ואוצרות ולא לבית דירה (= שידור העכו"ם בתוך הבית) לפי שהוא מכניס לתוך הבית ע"ז. ע"כ המשנה לקמן.

ואי ס"ד שכירות קניא: ואם העכו"ם 'קונה' את הדירה שהוא שוכר מדוע אסור להשכיר לו בית? והרי הוא מכניס את הע"ז לבית שלו ולא לבית של הישראל.

תירוץ: שאני עבודת כוכבים דחמירא: עבודה זרה מאוד חמורה, שנאמר "וְלֹא תִבְנֶה תֹעֲבָה אֶל בֵּיתְךָ", ולכן אנו מחמירים שלא תיכנס ע"ז אפילו לבית שהוא משכיר.

קושיא נוספת: מתקיף לה רב יצחק ברי' דרב משרשיא: וכי השוכר 'קונה' את הדבר ששכר?

והא תנן: והרי למדנו במשנה במס' תרומות - ישראל ששכר פרה מכהן, מותר לו להאכיל אותה כרשיני תרומה (= מין צמח המשמש למאכל בהמות), כיון שהפרה שייכת לכהן ומותר להאכיל תרומה לבהמת כהן. אבל כהן ששכר פרה מישראל, אע"פ שמזונותיה מוטלים עליו אסור לו להאכיל אותה כרשיני תרומה, כיון שהפרה אינה שלו, ואסור להאכיל את בהמת ישראל תרומה. ע"כ המשנה שם.

ואי ס"ד שכירות קניא: ואם הכהן 'קונה' את הפרה ששכר מדוע אסור לו להאכילה כרשיני תרומה, והרי כעת היא הפרה שלו?!

אלא ש"מ שכירות לא קניא: הגמ' חוזרת בה מחמת הקושיא, ואומרת שאכן מוכח מכאן ששכירות לא 'קונה'.

והשתא דאמרת שכירות לא קניא, גזירה משום שכירות, וגזירה משום שאלה, וגזירה משום נסיוני: וכעת שהגענו למסקנה ששכירות לא קונה, הטעם שאסור למכור בהמה גסה לגוי הוא משום גזירה שמא ישכיר או ישאיל אותה לגוי והוא יעשה בה מלאכה בשבת, וגזירה משום 'נסיוני'.

*

רב אדא התיר לישראל למכור חמור לגוי ע"י מתווך ישראל, לפי שאין בזה חשש 'נסיוני', שהרי היא לא מכירה את קולו של המתווך ולא תלך מחמתו. וכן אין בזה חשש של שאלה ושכירות, שכיון שהיא לא שייכת למתווך הוא לא ישאיל או ישכיר אותה לגוי. ועוד, כיון שהוא לקח אותה כדי למוכרה, הוא לא רוצה שידעו את המומים שיש בה, ולכן הוא לא ישאיל או ישכיר אותה.

רב הונא זבין ההיא פרה: רב הונא מכר פרה לגוי. אמר לו רב חסדא מדוע אדוני עושה כך הרי למדנו במשנה שאסור למכור בהמה גסה לגוי? אמר לו רב הונא - אנו תולים לקולא שהוא מתכוין לשחוט אותה. והמשנה אסרה למכור להם דוקא בהמה טמאה שהם לא רגילים לאכול אותה, (או אפילו בהמה טהורה במקרה שהגוי אומר במפורש שהוא קונה אותה למלאכה).

ומנא תימרא: הגמרא מבארת מניין לנו שאם אסור למכור חפץ בגלל חשש 'לפני עיוור לא תתן מכשול', ויש לנו אפשרות לתלות שהקונה לא ישתמש בחפץ באיסור, שמותר למכור לו?

דתנן בית שמאי אומרים: לדעת ב"ש אסור למכור בשמיטה בהמה המלומדת לחרוש, ליהודי שחשוד לעבור על איסורי שמיטה, משום 'לפני עיוור', כי יש חשש שהקונה יחרוש איתה בשמיטה. לדעת ב"ה מותר כי הקונה יכול לשחוט אותה, ואנחנו תולים לקולא.

רבה דוחה: אמר רבה: האם המקרים דומים? אמנם לגבי איסור 'לפני עיוור' אנחנו תולים לקולא, אבל כאן יש בעיה נוספת. כי לגבי שבת אדם מצווה על שביתת בהמתו, ויש גזירה שלא למכור לגוי בהמה מחשש שמא יבוא להשכיר ולהשאיל לו ויעבור היהודי על שביתת בהמתו (וכן יש חשש של 'נסיוני', כמבואר כל זה בגמ' לעיל). מה שאין כן לגבי שמיטה אין אדם מצווה על שביתת בהמתו.

ולכן סובר רבה שבכל מקרה אסור למכור בהמה גסה לגוי, גם אם ניתן לתלות לקולא שהוא קונה אותה לשמיטה.

אביי מקשה על רבה: אמר ליה אביי: האם בכל מקום שאדם שמצווה על 'שביתה', אסור לו למכור את הדבר למי שיש חשש שיעבור על האיסור? והרי אדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית, ובכל אופן לדעת בית הלל מותר למכור שדה ניר (= חרושה) ליהודי החשוד על השביעית, למרות שמסתמא הוא קונה אותה לזריעה. והטעם כי הוא יכול 'להוכירה' (= להשאיר אותה שדה בור) ולא לזרוע אותה עד שנה הבאה. ואנו תולים לקולא.

רב אשי מקשה על רבה: מתקיף לה רב אשי: האם בכל מקום שאדם לא מצווה על 'שביתה' מותר לו למכור למי שחשוד על הדבר? והרי אדם לא מצווה על שביתת כלים בשביעית (כלומר כלי עבודת הקרקע), ובכל אופן המשנה במסכת שביעית אומרת שאסור למכור לחשוד על השביעית את המחרשה וכל כליה, וכן את העול (= של המחרשה שמניחים על הבהמה), והמזרה (= כלי שזורים בו תבואה או עודרים בו את הקרקע), והדקר (= סכין המחרשה. תוס').

והטעם כי אי אפשר לתלות שהוא לא יעשה איסור עם הכלים, משום שאם כן לא היה לו צורך לקנות את הכלים עד שנה הבאה.

אלא אמר רב אשי: ולכן מסיק רב אשי שהכלל הוא כך: בכל מקום שניתן לתלות שהקונה לא יעשה איסור, מותר למכור לו, אפילו אם המוכר מצווה על שביתה.

ולכן מותר למכור בהמה גסה טהורה לגוי כי אנו תולים שהוא קונה אותה לאכילה. וכן מותר למכור שדה חרושה לחשוד על השביעית, כי אנו תולים שהוא ישאיר אותה בורה בשמיטה, והסיבה שהוא מיהר לקנותה עכשיו, בגלל ששדה היא דבר שאינו מצוי לקנות בכל רגע.

אבל כשלא ניתן לתלות שהקונה לא יעשה איסור, אסור למכור לחשוד, אפילו כשהמוכר לא מצווה על שביתה. ולכן אסור למכור כלי המחרישה לחשוד על השביעית, כי כאמור אי אפשר לתלות שהוא קונה אותם לשנה הבאה, משום שאם כן היה ממתין לשנה הבאה שהרי בכל רגע הוא יכול לקנות אותם.

*

רבה זבין ההוא חמרא: רבה מכר חמור ליהודי שחשוד למכור בהמה גסה לגויים. שאל אותו אב"י מדוע הוא עושה כך? אמר לו רבה אני מכרתי ליהודי ואין בזה שום איסור. שאל אותו אב"י והרי היהודי ילך וימכור אותו לגוי. אמר לו רבה וכי רק לגויים הוא ימכור ולא ליהודים? ולכן אני תולה לקולא שהוא ימכור אותו ליהודי.

אב"י מקשה לרבה: איתיביה: מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרים, מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרים. ('הכותים' הם שומרונים שהתגיירו מפחד האריות שטרפו אותם). עד כאן הברייתא.

מאי טעמא וכו': מדוע אסור למכור להם בהמה דקה במקום שנהגו שלא למכור, (וכן אסור למכור להם בהמה גסה בכל מקום)? אם נאמר בגלל שהם חשודים על רביעת בהמות, לא יתכן. כפי שלומדים מהברייתא הבאה.

והתניא אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים: לא בהמה זכר אצל גוי זכר, כי הוא חשוד על רביעת זכר. ולא בהמה נקבה אצל גויה, כי הגויים מצויים אצל נשות חבריהם וכשהאשה לא נמצאת הם מזנים עם הבהמה. ואין צריך לומר שאסור להעמיד נקבות אצל זכרים וזכרים אצל נקבות.

ואין מוסרין בהמה לרועה גוי, כי הוא חשוד על רביעת בהמה. ואין מתייחדים עם גויים כי הם חשודים על רצח. ואין מוסרין להם ילד ללמדו ספר או אומנות, מחשש שהם ילמדו אותו כפירה ומחשש למשכב זכר עם הילד.

אבל מותר להעמיד בהמה בפונדק של כותים, אפילו זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים וכו'.

מוכח שהכותים לא חשודים על רביעה. אלא בהכרח שטעם האיסור למכור להם בהמות, בגלל שהם חשודים למכור אותם לגויים. אם כן הוא הדין לעניננו, אסור למכור בהמה ליהודי שחשוד למכור אותה לגוי, ואנו לא תולים לקולא שהוא ימכור אותה ליהודי.

אביי מקשה עוד: כתוב בברייתא שלא מוכרים לגויים או לכותים 'זיין' (= חרבות), ולא 'כלי זיין' (= נרתיק של חרב). ולא משחזים להם את החרבות. ולא מוכרים להם סוגים של אזיקים (כגון סדן, קולרין, כבלים, שלשלאות של ברזל). כל הדברים הללו לא מוכרים להם מחשש שהם יזיקו איתם ליהודים. עד כאן הברייתא.

מאי טעמא וכו': מדוע אסור למכר לכותים? אם נאמר כי הם חשודים על רציחה, לא יתכן. כי הרי כתוב בברייתא הקודמת שמותר להתייחד עם כותים. אלא האיסור הוא מחשש שהם ימכרו את הכלי זיין לגויים.

וכי תימא: ואם תאמר שרק לכותי אסור למכור, כי כותי לא עשוי לחזור בתשובה ולשמוע לחכמים שאסרו למכור כלי זיין לגויים. אבל ליהודי מותר למכור, כי הוא עשוי לחזור בתשובה. אך כבר אמר רב נחמן שכמו שאסור למכור כלי זיין לגוי, כך אסור למכור ליהודי שחשוד למכור אותם לגוי!

אם כן הוא הדין לעניננו, אסור למכור בהמה ליהודי שחשוד למכור אותה לגוי, ואנו לא תולים שהוא ימכור אותה ליהודי.

רהיט בתריה וכו': רבה קיבל את הדברים, ורץ אחר הקונה שלוש פרסאות, ויש אומרים שהוא רץ אחריו פרסה אחת בחול (קשה לרוץ על חול). אך הוא לא השיג אותו.

*

א"ר דימי בר אבא: כמו שאסור למכור כלי זיין לגוי, כך אסור למכור ליהודי ליסטים (= שודד).

קושיא: **היכי דמי:** איך מדובר? אם הוא חשוד על רציחה, פשיטא שאסור למכור לו, כי הוא בדיק כמו גוי. ואם הוא לא חשוד על רציחה, מדוע באמת אסור למכור לו?

תירוץ: **לעולם:** באמת הוא לא חשוד על רציחה. אלא הוא גנב שגונב ממון, אבל אם רודפים אחריו הוא מאיים בכלי זיין ומבריח את הרודפים. ואם כן, הכלי זיין מסייע לו לגנוב ממון מיהודים, ולכן אסור למכור לו אותם.

*